

FÁBIÁN Gabriella

Rózsafüzér társulatok a Székelyföldön

Az engesztelő mozgalom székelyföldi elterjedésének vizsgálata során többfajta vallásos szervezet vezetőjével kerültem kapcsolatba, többek között rózsafüzér társulatok irányítóival is. A sokfajta és szerteágazó gyakorlat arra ösztönzött, hogy talán érdemes szakdolgozatom (Fábián 1999) témájának kutatását folytatni és nagyobb területre kiterjeszteni. Jelen tanulmány e folyamatban levő, leginkább a rögzítés és a dokumentálás szintjén álló kutatás egyes fejleményeiről, a székelyföldi rózsafüzér társulatok vizsgálata során elért eddigi eredményekről szeretne beszámolni.

A több évre tervezett kutatás¹ a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség jelenlegi területi felosztásában szereplő székelyföldi plébániák településein működő vallási közösségek 19–21. századi történetével kíván foglalkozni. 2010–2013 között két (az alcsíki és a székelyudvarhelyi) főesperesi kerületben kezdtem el újabb helyszíni kutatásokat végezni. E terület több településén foglalkoztam adatgyűjtéssel (Székelyvarság, Farkaslaka, Székelyszentlélek, Csíkszentkirály, Csíksomás, Csekefalva, Menaságújfalu, Pottyond), de behatóbban az alcsíki főesperesi kerületből: Csíkszentgyörgy, Csíkbánkfalva és Csíkmenaság, a székelyudvarhelyi főesperesi kerületből: Székelyudvarhely, Szováta és Zetelaka élő rózsafüzér közösségeit vizsgáltam. Leginkább ezek vezetőivel készítettem interjút, részt vettem több általuk szervezett ima-összejövetelen, és az ottlétem alatt zajló egyházi eseményeken.

Levéltári kutatásokat a Gyulafehérvári Érseki Levéltárban és a Gyulafehérvári Főegyházmege Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltárában végeztem.

Az alcsík-kászoni és az udvarhelyi főesperesi kerületek a 20-21. században

A továbbiakban röviden bemutatom a két kerület egyházközségeit, ezek számbeli változását, majd a jelenlegi gyakorlatban is vizsgált hat település lakosságának számbeli változását az említett időszakban.

¹ 2013. július 1-től a kutatásokat az MTA támogatásával, az MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport munkatársaként végzem.

A 20. század elején 15 egyházközséget² számláló alcsík-kászoni főesperesi kerület területi felosztása az utóbbi 100 évben nem változott, csak plébániáinak száma szaporodott. 1971-ben Csatószeg (Zsebe–Knecht 2010: 311), 1981-ben Tusnádfürdő (Zsebe–Knecht 2010: 330) lett újabb plébániája a kerületnek.

A székelyudvarhelyi főesperesség fennhatósága alá 28 plébánia³ tartozott eleinte, napjainkra 1 megszűnt és 7 újabb jött létre. 1988-ban a vízzel elárasztott Bözödújfalú szűnt meg, mint település, ennek következtében vált Erdőszentgyörgy egyházközséggé (Zsebe–Knecht 2010: 398). 1948-ban Pálpataka (Zsebe–Knecht 2010: 412), 1988-ban Zeteváralja (Zsebe–Knecht 2010: 434), 1990-ben Szentkeresztbánya (Zsebe–Knecht 2010: 428), 2003-ban Bögöz (Zsebe–Knecht 2010: 397) vált önálló plébániává. Székelyudvarhely két egyházközséggel gazdagodott. A Lisieux-i Kis Szent Teréz plébánia a város egyik tömbház negyedében létesült 1995-ben (Zsebe–Knecht 2010: 422), a szombatfalvi⁴ tulajdonképpen már létezett, a reformáció után veszítette el önállóságát, 2003-ban nyerte el újra. (Zsebe–Knecht 2010: 423)

A hat település, ahol már vizsgáltam a rózsafüzér társulatok jelenlegi gyakorlatát Csíkszentgyörgy, Csíkbánkfalva⁵, Csíkmenaság, Székelyudvarhely, Szováta és Zetelaka. A mellékelt táblázatban bemutattam és összehasonlítottam az 1930-as és a 2002-es népszámlálás összlakosságra és a római katolikusokra vonatkozó számadatait, valamint feltüntettem ezek egymáshoz viszonyított százalékos arányát. A városok esetében népesség szaporodásról, a falvak esetében fogyásról beszélhetünk. Csíkmenaság esetében a legszembetűnőbb, 70 év alatt szinte egyharmadára csökkent a lakosság.

A vizsgált települések mondhatni⁶ katolikus többségűek. 1930-ban a két város lakosságából 51%, illetve 60%, a falvakéból 88%, 95%, 99% volt katolikus. 2002-re Zetelaka, Szováta és Székelyudvarhely ezen arányainak csökkenése, Csíkmenaság és Csíkszentgyörgy esetében ezek növekedése figyelhető meg. Az utóbbi emelkedést valószínűleg a két falu görög katolikus lakosságának a beolvadása is elősegítette.

² 1. Csíkmenaság, 2. Csíkmindszent, 3. Csíkszentgyörgy, 4. Csíkszentimre, 5. Csíkszentkirály, 6. Csíkszentlélek, 7. Csíkszentmárton, 8. Csíkszentsimon, 9. Kászónjakabfalva, 10. Kászónújfalú, 11. Kozmás, 12. Lázárfalva, 13. Nagykászón, 14. Tusnád, 15. Újtusnád.

³ 1. Atyha, 2. Bözödújfalú, 3. Etéd, 4. Farkaslaka, 5. Fenyéd, 6. Homoródremete, 7. Kadicsfalva, 8. Kápolnásfalú, 9. Karácsonfalva, 10. Korond, 11. Küiküllökeményfalva, 12. Lövete, 13. Máréfalva, 14. Nyikómalomfalva, 15. Oroszhegy, 16. Parajd, 17. Székelykeresztúr, 18. Székelylengyelfalva, 19. Székelypálfalva, 20. Székelyszentkirály, 21. Székelyszentlélek, 22. Székelyszenttamás, 23. Székelyudvarhely, 24. Székelyvarság, 25. Szentegyházfalva, 26. Szováta, 27. Vágás, 28. Zetelaka.

⁴ Jelenleg közigazgatásilag Székelyudvarhelyhez tartozó település.

⁵ Csíkbánkfalva közigazgatásilag is és egyháziilag is folyamatosan Csíkszentgyörgyhez tartozott a vizsgált időszakban, így a két falut együtt tárgyalom.

⁶ 2002-ben csak Szováta esetében esik 49%-ra, 50% alá a római katolikus lakosság.

A rózsafüzér társulatok megalakulása

A jelenkori gyakorlatban vizsgált rózsafüzér társulatok megszervezéséről, létrejöttéről szórványos adataink vannak. Az eddigi legkorábbi írásos forrást Zetelakán találtam, amely a gyergyói rózsafüzér társulat (Gergely 1998: 298) alapításának évében, 1728-ban keletkezett, és „A Boldogságos Szűz Rosáriuma Congregatioaban beiratot Férfiaknak és Aszonyi Nemeknek” névsorát tartalmazza⁷, ahová nemcsak a faluból, hanem az egész udvarhelyi főesperesi kerületből jegyezték be tagokat. Hasonló társulati könyvet talált Bárh János (Bárh 2007: 90) Csíkszentgyörgyön, amelyben 1800–1829 között jegyezték fel az alcsíki „Boldogságos Szűz Szentséges Olvasójának Társaságába” beiratkozott férfiak és nők névsorát. A kutatás további feladata lenne tisztázni azt a kérdést, hogy ezeket az imatársulatokat esperesi kerületenként hozták-e létre? A Gergely Katalin által említett, 1728-as alapítású gyergyói rózsafüzér társulat tagsága kiterjed-e az egész gyergyói esperesi kerületre? Lehetek-e ezek főtársulatok? Eddig Csíkszentgyörgyön bizonyítható, hogy ez a közösség teljesíti a Barna Gábor (Barna 2011: 114) által említett legfontosabb feltételeket, ami szükséges a főtársulati elismertetéshez:

1. Rózsafüzér Királynő tiszteletére 1821-ben oldalkápolna épült (Zsebe–Knecht 2010: 316), amelyet Rózsafüzér Királynő tiszteletére szentelt oltárral láttak el. Ez napjainkig fennmaradt, erre Bárh János is felhívja a figyelmet, ő egy „olvasótársulati központ” meglétét feltételezi (Bárh 2007: 90), a legkorábbi adatokat 1800-ból említi. Azonban András István csíki főesperes 1731-es részleges vizitációjának jegyzőkönyve említést tesz egy Rózsafüzér oltárról⁸ és egy bársonyba kötött rózsafüzér társulati albumról⁹ (Kovács A. – Kovács Zs. 2002: 141), amelyek a csíkszentgyörgyi rózsafüzér társulat korábbi meglétét bizonyíthatják.

2. Volt törzskönyvük, amiben a tagok névsorát vezették.

3. Remélhetőleg a tagjaik hetente egyszer elvégezték a teljes rózsafüzért.

Ha ezek valóban főtársulatok, akkor az 1900-ban közreadott Rózsafüzér-album adatait cafélná (Barna 2011: 123), amely szerint az erdélyi püspökségben nem működött ilyen vallási szervezet.

Nemrégiben a Gyulafehérvári Érseki Levéltárban bukkantam rá egy olyan forrásra, amely segítségével nemcsak a vizsgált közösségekre, hanem a különböző rózsafüzér társulattípusok egész székelyföldi elterjedésére nagyobb rálátást nyerhetünk. A kétkötetes összeírás¹⁰ az Erdélyi Egyházmegye 1928–1938 között működő vallási közösségeit veszi

⁷ A zetelaki plébánián található. Ezúton is köszönetet szeretnék mondani Ince Benjamin plébánosnak, hogy a kötet létezéséről tájékoztatott.

⁸ „altare Beatae Virginis destinatum et pro altari Sacratissimi Rosarii”.

⁹ „album Congregationis Sanctissimi Rosarii dys(c)o[?]”

¹⁰ „Az Erdélyi püspöki egyházmegye plébániáiban létező kath. egyesületek jegyzéke. Esperesi kerületek szerint. 1928-ban.” címet viselő első kötet a 16 esperesi kerület minden egyes plébániáját külön tárgyalja, feltüntetve a társulatok alapítási évét, a tagok számát, illetve vezetőjük és elnökük nevét. „II. Statisztikai adatok az egyházm. egyesületekről, plébániáinként. 1929–1939-ig” című kötet az előző folytatása, amelyben a korábban számba vett vallási közösségek éves taglétszámváltozását mutatja be a jelzett időszakban. Az első kötet teljesen kézzel írott. A másodikban kimondottan az 1929–1938-as időszak vallási egyesületeinek nyilvántartására szerkesztett nyomtatvány, amely 28 közösség nevét sorakoztatta fel, helyet hagyva azok feltüntetésére is, amelyek nem szerepelnek nyomtatásban. Egyik sem tartalmaz összesített adatokat.

számba. Az összeírás megvalósulása feltehetően az egyházmegye katolikus egyesületei számára ekkortájt létrehozott központi igazgatóságnak köszönhető (Tamási 2009: 73).

A kimutatásból kiderül, hogy a Barna Gábor (Barna 2011: 114) által bemutatott három rózsafüzér társulattípus közül kettő – Örökös Rózsafüzér társulat és Élő Rózsafüzér társulat – biztosan működött akkor az egyházmegyében. Mivel a rózsafüzér társulatok megnevezése nem egységes, kérdéses, hogy a „Rózsafüzér társulat”, az „Olvasó társulat”, illetve a „Mária Társulat” megnevezésűek melyik típust takarják. Legnagyobb számban az Élő Rózsafüzér társulatokkal találkozunk. Az alcsíki főesperesi kerület 15 plébániája közül 11-ben (73%), az udvarhelyiben 28 közül 17-ben (61%) biztosan működött ez a rózsafüzér társulattípus. Úgy tűnik, hogy legtöbb esetben a régi Rózsafüzér társulatot szervezték át Élő Rózsafüzér társulattá. De találkozunk a Mária társulat és az Élő Rózsafüzér társulat egyidejű működésével (Farkaslaka) is, vagy a Mária társulat Élő Rózsafüzér társulattá való átszervezésével (Székelypálfalva, Szováta). De ez még tisztázásra szorul. Ugyancsak a további kutatások feladata kideríteni a „Mária társulat” megnevezéssel szereplők, a korábban említett 18. századi rózsafüzér társulatok és az ugyancsak a 18. században jelentkező jezsuita alapítású Mária társulatok (Szócsné Gazda 2002: 15–16) közötti esetleges összefüggéseket.

Az Örökös Rózsafüzér társulatok közel sem voltak ilyen mértékben elterjedve, vannak kerületek, ahol egyetlen településen sem találkozunk velük.

A vallási közösségek létrejöttének feltüntetésében elég pontatlan az összeírás, pontos évszámmal ritkábban találkozunk, legtöbb esetben a „régí”, „nagyon régí”, „ősidőktől fogva” megjelölésekkel találkozunk.

A legkorábbi Élő Rózsafüzér társulatok Alcsíkon Tusnádón (1887) és Csíkszentkirályon (1890), Székelyudvarhely környékén pedig Zetelakán (1886), Korondon (1895 előtt), Küküllőkeménfalván (1895), Kadicsfalván (1890), Oroszhegyen (1891) és Nyikómalomfalván (1898) jöttek létre. Farkaslakán a Mária társulat (1887) és az Élő Rózsafüzér társulat (1926) alapítási éve is fel van tüntetve.

A jelenlegi gyakorlatban is kutatott közösségek közül Zetelakánál és Szovátnál találkozunk pontos alapítási évszámokkal, ezeket a mellékelt táblázatban is feltüntettem. Zetelaka esetében több forrás segítségével is alátámasztható az 1886-os alapítási év. A korábban említett 18. századi társulati könyv mellett, amely a 19–20. századi átszervezésekről is tartalmaz feljegyzéseket, előkerült az Élő Rózsafüzér társulat 1886–1926 között vezetett jegyzőkönyve¹¹. Ezek segítségével kiderült, hogy a zetelaki Élő Rózsafüzér társulat már 1886 előtt működött, de hivatalos elismerést csak ebben az évben kapott. A helyi plébános igazgatói kinevezését ekkor kapta meg a bécsi domonkosoktól, akikhez nem önzántából fordult, hanem az erdélyi megyéspüspök fölszólítására¹².

¹¹ GyFL SzGyL 712 f 4.

¹² Az eljárásról részletesen beszámol mindkét említett forrás. A bécsi domonkosok 1886. március 20-án kelt hivatalos elismeréséről szóló okiratot (lásd az 1. sz. képet) a helyi plébános gondosan beragasztotta az általa vezetett jegyzőkönyvbe.

Szovátán, mint korábban már említettem, úgy tűnik a Mária társulatot szervezték át Élő Rózsafüzér társulattá. Az utóbbi alapítási éveként 1922 van feltüntetve. De valószínű, hogy az átszervezés több éven keresztül elhúzódott, mivel a Mária társulat tagnyilvántartása 1934-ben zárul, az Élő Rózsafüzéré pedig csak 1935-ben kezdődik.

A két vizsgált esperesi kerületben Örökös Rózsafüzér társulatokkal csak az udvarhelyiben találkozunk. A hét megalakult közösség közül három (Atyha, Farkaslaka, Korond) 1926-ban alakult, a székelypálfalvi 1927-ben, a többiről nem tudjuk mikor jöhettek létre. A kimutatás szerint a részletesebb kutatás alá vetett településeken 1928–1939 között nem működött Örökös Rózsafüzér társulat. Azonban ezen összeírás rengeteg tisztázatlan kérdést hagy maga után.

Az 2010–2013 között vizsgált rózsafüzér társulatok mind Élő Rózsafüzér típusú ima-közösségek, amelyek feladata a három, 2002 óta a négy hagyományos, az örvendetes, a fájdalmas, a dicsőséges és a világosság rózsafüzér egyidejű imádkozása. Nagyrészüik több évtizedes múlttal rendelkezik, de találkozunk napjainkban szerveződőkkel is.

Tagok, tisztségviselők

A jelenlegi gyakorlatban vizsgált rózsafüzér társulatok tagsági összetételének vizsgálatahoz nagy segítséget nyújt az 1928–1939 között vezetett nyilvántartás, ahonnan a minket érdeklő adatokat a mellékelt táblázatban tüntettem fel. Ezeket összevetve az 1930-as népszámlálási adatokkal elmondható, hogy a település római katolikus lakosságának 8–20% volt tagja az akkori rózsafüzér társulatoknak.

Napjainkban legtöbb helyen 15, illetve 20 tagúak a csoportok. Nem mindenhol sikerült 20 tagúvá bővíteni a társulatot. Sok helyen még az is gondot jelent, hogy új taggal helyettesítsék az elhunytat. Van ahol nyilvántartást is vezetnek a titokcseréről, ezekből tájékozódhatunk a tagság jelenlegi állapotáról, illetve időbeli változásáról, de ezeket hosszú távon kevesen őrzik meg. Jelen ismereteim szerint összesített nyilvántartást sehol sem vezetnek a tagokról, így tagságuk vizsgálata nehézkes és nagyon időigényes. Elsősorban szomszédsági alapon, tizesek szerint szerveződnek. Ugyanazon társulat tagjai között rokon kapcsolatok is létezhetnek. Csíkmenaságon a társulatvezető családjából három generáció tagja az általa vezetett közösségnek.

Tagjaik elsősorban nők. Csíkmenaságon még találkozunk férfi tagokkal, Zetelakán és Szombatfalván külön férfitársulatokkal. Bárth János kutatásaiból ismerjük, hogy korábban Csíkbánkfalván és Csíkszentgyörgyön is működtek külön férfitársulatok (Bárth 2007: 92). A Csíkmenaságon talált¹³ „Olvasótársaságok anyakönyve” 1955–1982 között vezetett

¹³ A faluban mindig az éppen tisztségben levő társulatvezető vezette a nyilvántartást, így az ő feladata volt ennek megőrzése is. 2011-ben D. G. tulajdonában találtam rá a kötetre. 2012-ben bekövetkezett halála után, a könyv az újabb társulatvezető tulajdonába került.

nyilvántartásából kiderül, hogy az 1960-as évek második feléig külön egy férfi társulat is működött a faluban.

A vizsgált társulatokban csoportvezetői és társulatvezetői tisztségekkel találkozunk. A csoportvezető egyetlen 15 tagú, a társulatvezető általában több csoport irányításával van megbízva. Megnevezésükre régebben nagyon gazdag terminológiát használtak, de ezek napjainkban legtöbb helyen nincsenek már általános használatban. Csíkkozmánson találkoztam a rózsanya, Szombatfalván a bokoranya, Csíkbánkfalván és Csíkszentgyörgyön a fejedelemasszony, fejedelem kifejezéssel.

Csíkbánkfalva–Csíkszentgyörgy–Csíkmenaság vonulatán találkozunk egy olyan tisztségviselővel, akinek a hatásköre kiterjedt a településen működő csoport, társulat mind-egyikére. Szerepköre napjainkban korántsem olyan jelentős, mint korábban. Megnevezésére a társaságok vezetője, illetve fejedelem kifejezéseket használják. Kérdés számomra, hogy a fejedelem kifejezést valamikor nem csak ezeknek a személyeknek a megnevezésére használták-e.

A társulatok működése

A felvállalt imatizedet mindenki egyénileg végzi. Ritkán, de lehet találkozni azzal a gyakorlattal is, hogy családtagok (házastársak, szülő–gyerek) együtt végzik a napi rózsafüzért. Az imajegyek cseréjét a társulatvezető végzi. Nagyobb társulatoknál, vagy ahol idős a társulatvezető, kisegítők is közreműködnek a csere gyorsabb megvalósulása érdekében. Csíkbánkfalván–Csíkszentgyörgyön Szabó Dénes plébános vezette be ottani szolgálata alatt azt a gyakorlatot, hogy minden hónap első vasárnapján ő cserélte a templomban a titkokat.

A 2010–2013 között vizsgáltknál a titokcsere megnevezésére különböző kifejezéseket használnak. Csíkbánkfalva–Csíkszentgyörgy–Csíkmenaság közvetlen környezetében a „cédulaváltás, cédulaváltoztatás”, Zetelakán a „jegyváltás” a gyakoribb. A titokcsere módja társulatonként, falvanként változhat, vidékenként nem lehetett egy egységes gyakorlatot elkülöníteni. Legtöbb helyen rendszeresen „változtatják”, minden hónap első vasárnapján, vagy annak első napjaiban. Egyénileg történő csere esetén a társulatvezető keresi fel a tagokat, vagy a tagok a társulatvezetőt. De olyan gyakorlattal is találkoztam, hogy a társulatvezető az első vasárnapi mise után szokta kicserélni a titkokat. Ez történhet tetszőlegesen, vagy meghatározott sorrendben, az 1–15-ig, helyenként a világosság rózsafüzérének beiktatásával, 1–20-ig megszámozott imajegyeket az eggyel nagyobb számjegyre cserélik. Nem jellemző, de találkoztam olyan társulatokkal is, ahol rendszeretlen a titokcsere, vagy a nagyobb ünnepkörökhöz kötődik, amikor a társulat összeül házaknál imádkozni. De olyan esettel is lehet találkozni, ahol egyáltalán nem cserélnék titkot. Ahogy az egyik pottyondi adatközlő fogalmaz, *magukban változnak*.

A közösségi imaalkalom keretében zajló imajegy csere ritkább, mint az előbbi. Ezeket legtöbb esetben minden hónap első vasárnapján tartják.

A titokcsere céljából megvalósuló közösségi imaalkalommal Alcsíkon eddig egyedül a közigazgatásilag Csíkszentmártonhoz tartozó Csekefalván találkoztam. Itt érdekes módon a társulatok egyidejűleg csak egyetlen rózsafüzért végeznek, amit a liturgikus évnék megfelelően változtatnak. Az okát még nem sikerült tisztázni. Feltételezhető, hogy itt egy régebbi gyakorlat élt tovább. Azonban ebben a kerületben léteznek olyan társulatok, amelyek valamely ünnepkörhöz (például Csíkbánkfalván a nagyböjthöz, vagy valamely Mária ünnephez), vagy a hónap valamely napjához (Csíkszentgyörgyön pl. minden hónap 13-án tartott fatimai engeszteléshez) kötődő közösségi imaalkalmat arra is felhasználják, hogy titkot cseréljenek.

A közigazgatásilag Székelyudvarhelyhez tartozó Szombatfalva, valamint Zetelaka női társulataiban sorsolással történik a titokcsere. Valószínűleg a szokás már 20. század eleji ismeretére és gyakorlatára vall az egyik zetelaki társulatvezető tulajdonában levő, a titokcsere nyilvántartását szolgáló nyomtatvány¹⁴, amely tartalmazza a sorsolási szabályokat, a sorsolás előtti és utáni imákat. A szombatfalviak a közösségi házban vagy a Mária Rádió kápolnájában, a zetelakiak a társulatvezető lakásán tartják meg az imaórát. Hasonlóan sorsolással cserélik ki imajegyeiket a nemrégiben megalakult szombatfalvi férfi társulatban is, ahol minden hónap első péntekén cserélik a titkot, a templom szomszédságában épített, közösségi háznak nevezett épületben. Ez a közösség 2004-ben jött létre és megalakulása azzal magyarázható, hogy 2003 óta Szombatfalva újra önálló plébániává vált, külön plébánossal rendelkezik, ezért itt a közösségi életet is újrászervezték. Korábban is létező társulatból váltak ki, újabb tagokat toboroztak, hogy 20-as létszámmal működhessenek. Társulatvezetőjük is férfi, fiatal hitoktató, tagjaik viszont az idősebb korosztályból valók. Jelenleg 5 női, 1 gyermek és 1 férfi rózsafüzér társulat működik a plébánia keretében. A város másik két plébániáján is működik 1-1 férfitársulat.

A titokcsereké alkalmával legtöbb társulatban minden tag anyagi lehetőségei függvényében adakozik. Az így összegyűlt pénzüsszegekből általában szentmisét szoktak mondatni a társulat élő és elhunyt tagjaiért. Az egyházi feladatok közül leginkább a húsvéti szentsír díszítése a rózsafüzér társulatok feladata, erre külön gyűjtést szervez a társulatvezető. Az úrnapi sátrak díszítése inkább szomszédsági alapon szerveződik.

Még napjainkban is több helyen találkozunk házaknál történő nagyböjti imagyakorlattal. Többfajta engeszteléssel találkozhatunk, de ezek ritkán szerveződnek társulati keretben.

Csíkménaság kivételével a vizsgált települések mindegyikén szokás a halott mellett is imádkozni, virrasztani. Ezeken az alkalmakon még mindig a rátermettebb társulatvezetők vállalnak irányító szerepet. Szovátán a nyugalmazott kántor kezdte kiszorítani a társulatvezetőket e szerepkörből. Azonban Székelyföld-szerte a szokást kezdi visszaszorítani és lerövidíteni a temető közelében megépülő ravatalozó.

¹⁴ Lásd a 4. sz. képet.

Az elhunyt társulati tag temetéséhez kapcsolódó szokások közül néhány alcsíki példát szeretnék megemlíteni. Gyergyó vidékéhez (Gergely 1998: 309) hasonlóan több alcsíki faluban találkoztam azzal a szokással, hogy társulati koszorú készítésével tisztelik meg az elhunyt társulati tagot. Általában ez háromszínű, öt piros, öt fehér és öt sárga virágból kötik vagy köttetik, amelyek a társulati tagság során végzett, az örvendetes, a fájdalom és a dicsőséges rózsafüzéreket jelképezik. Ezek készülhetnek mű-, illetve élővirágból. Csíkmenaságon mesélték, hogy az egyes gyergyói társulatoknál megtalálható szokáshoz hasonlóan krepp- papírból készült koszorút régebben itt sem hagyták a síron, csak egy szál virágot dobtak a sírba, a halála előtt utoljára végzett a rózsafüzér tizednek megfelelő színűt. Társulati tag temetésén néhány társulatban szokás volt a nagyolvasó használata. Ennek segítségével mondták el a három szokásos rózsafüzér. Mivel ez sok időt vett igénybe, használata lassan kikopott a szokáskörből. Napjainkban általában csak a fájdalmas rózsafüzért szokták elvégezni.

Összegzés

Jelen tanulmány a Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye két székelyföldi főesperesi kerületében (alcsíki-kászoni és a székelyudvarhelyi) működő rózsafüzér társulatok, 2010-ben elkezdett, és jelenleg is tartó kutatásának eddigi eredményeit próbálta összegezni. A Gyulafehérvári Főegyházmegye levéltáraiban sikerült olyan forrásokra bukanni, amelyek segítségével a mai közösségek múltja is vizsgálható. Ezek segítségével kiderült, hogy 1886-ban a zetelaki társulatnak a bécsi domonkosokkal is sikerült elismertetnie magát. Napjainkban vidékenként, akár ugyanazon településen belül, közösségenként is változik a gyakorlat. Ritkábban, de jelenleg is találkozunk férfi tagsággal, Zetelakán és Székelyudvarhelyen külön férfi társulatokkal, még napjainkban szerveződéssel is. Végkövetkeztetésként elmondható, hogy a vizsgált területen a rózsafüzér társulatok többsége kitartóan és hűen ápolja az örökölt hagyományt, és ahol ez nem létezik, némelyeknek fontos napjainkban is hasonló közösséget létrehozni.

Irodalom

BARNA Gábor

2011 *Az Élő Rózsafüzér társulata. Imádság és imaközösség 19–21. századi vallási kultúrában.* Szent István Társulat, Budapest

BÁRTH János

2007 *Az eleven székely tizes. A csíkszentgyörgyi és csíkbánkfalvi tizesek működése a 17–18. században.* Bárth Bt–Bács-Kiskun megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezete, Kecskemét

FÁBIÁN Gabriella

1999 *Vallásos kisközösségek Csíkszentdomokoson.* Szakdolgozat, kézirat. ELTE BTK Foklore Tanszék

GERGELY Katalin

1998 „A szentolvasó társulat Mária kertje...”. Gyergyószentmiklósi Rózsafüzér társulatok.

In: Barna Gábor (szerk.): *Szentemberek – A vallásos élet szervező egyéniségei*. Néprajz Tanszék – Magyar Néprajzi Társaság, Szeged – Budapest, 297–333.

KOVÁCS András – KOVÁCS Zsolt (szerk.)

2002 *Erdélyi római katolikus egyházlátogatási jegyzőkönyvek és okmányok. 1727–1737*. Entz Géza Művelődéstörténeti Alapítvány, Kolozsvár

SZŐCSNÉ GAZDA Enikő

2002 *A szép fehér koszorú. Csíkdánfalva élő rózsafüzér társulatai*. (kézirat)

TAMÁSI Zsolt

2009 Az esperesi kerületek a püspöki rendeletek tükrében. In: Barabás Kisanna – Tamási Zsolt (szerk.): *A maros-küküllői főesperesi kerület plébániáinak története 1900-tól 1989-ig*. Verbum, Kolozsvár, 11–106.

VARGA E. Árpád

1998 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája I. Kovászna, Hargita és Maros megye. Népszámlálási adatok 1850–2002 között*. <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm>

ZSEBE Márta – KNECHT Tamás (szerk.)

2010 *A gyulafehérvári főegyházmegye millenniumi sematizmusa*. Verbum, Kolozsvár.

Rövidítések

GyFL SzGyL – Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltára

MT – Mária társulat

Adatközlők

B. A. V. S. – sz. 1953, Csíkmenaság

A. M. L. Zs. – sz. 1951, Csíkmenaság

D. G. – sz. 1930, Csíkmenaság

D. G. I. R. – sz. 1937, Csíkmenaság

F. Á. Cs. E. – sz. 1944, Pottyond

L. K. B. R. – sz. 1923, Pottyond

I. Gy. P. M. – sz. 1920, Csíkszentgyörgy

F. L. R. A. – sz. 1939, Csíkszentgyörgy

G. J. F. R. – sz. 1920, Csíkszentgyörgy

P. V. – sz. 1968, Csíkszentgyörgy

Cs. Cs. K. Zs. – sz. 1949, Csíkbánkfalva

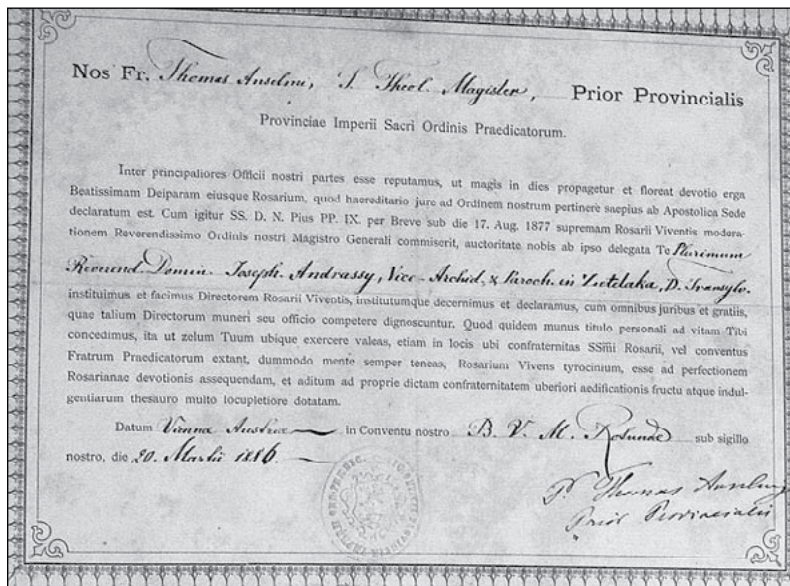
- P. F. K. M. – sz. 1952, Csíkbánkfalva
V. S. V. I. – sz. 1952, Székelyudvarhely
D. F. – sz. 1933, Székelyudvarhely
D. B. – sz. 1935, Székelyudvarhely
B. J. – sz. 1935, Székelyudvarhely
F. I. – sz. 1935, Székelyudvarhely
L. A. – sz. 1972, Székelyudvarhely
S. S. – sz. 1955, Székelyudvarhely
S. Á. – sz. 1973, Székelyudvarhely
T. Á. T. L. – sz. 1969, Székelyudvarhely
B. G. D. Á. – sz. 1930, Menaságújfalu
I. Gy. K. V. – sz. 1923, Menaságújfalu
A. I. Cs. L. – sz. 1943, Menaságújfalu
S. I. Sz. I. – sz. 1934, Csekefalva
P. D. M. I. – sz. 1938, Csíkkozmás
Cs. I. J. V. – sz. 1932, Zetelaka
B. B. N. E. – sz. 1943, Zetelaka
L. G. – sz. 1924, Zetelaka
I. B. – sz. 1938, Zetelaka
L. T. – sz. 1952, Zetelaka
S. F. P. I. – sz. 1943, Zetelaka
P. P. D. M. – sz. 1961, Székelyvarság
P. Gy. B. A. – sz. 1941, Székelyvarság
P. E. L. A. – sz. 1940, Szováta
P. J. I. R. – sz. 1932, Szováta
V. D. B. B. – sz. 1931, Szováta
L. P. P. M. – sz. 1939, Szováta
L. S. B. K. – sz. 1944, Szováta

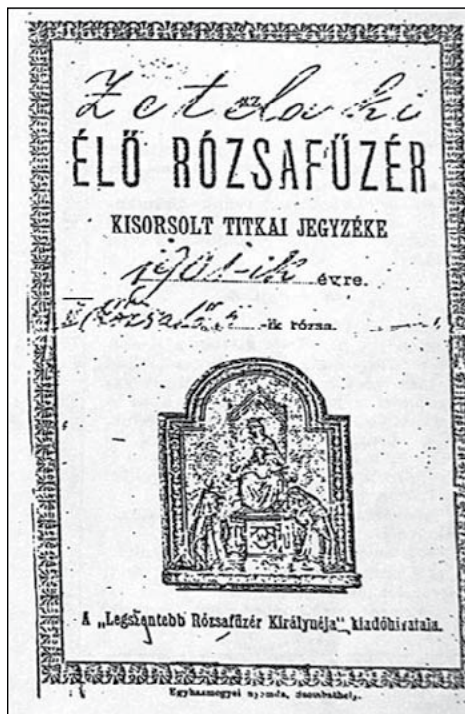
A plébánia megnevezése	Az összlakosság száma		A római katolikusok száma ¹⁵		Rózsafüzér társulat	
	1930	2002 ¹⁶	1930	2002	Tagok száma 1930	Alapítási év
Zetelaka	4714	4473 5%	4658 99%	4333 97%	930 20%	1886
Szováta	3180	8283 62%	1879 60%	4040 49%	380 (MT 12%)	régi, újjászervezve 1922
Székelyudvarhely	8518	36948 77%	4369 51%	18494 50%	360 8%	-
Csikszentgyörgy (Csikszentgyörgy+ Csikbánkfalva)	4075	3239 21%	3579 88%	3200 99%	495 14%	-
Csikmenaság	1988	702 65%	1879 95%	698 99%	330 18%	nagyon régi

¹⁵ A százalékos arányok a római katolikusok összlakosságához viszonyított értékei.

¹⁶ A összlakosság 2002-es és az 1930-as népszámlálási adatok egymáshoz viszonyított százalékos arányai, a csökkenés, illetve növekedés függvényében.

1. A bécsi domonosok 1886. március 20-án kelt, a zetelaki Élő Rózsafüzér Társulat hivatalos elismerését igazoló okirata

2. A zetelaki Élő Rózsafüzér Társulat 1901-ből származó tagnyilvántartási lapja

3. Szovátaai női Élő Rózsafüzér Társulat egyénileg történő titokcseréje (2010)

4. Zetelaki női Élő Rózsafüzér Társulat sorsolással történő hónap első vasárnapi titokcseréje (2011)

5. Szombatfai férfi Élő Rózsafüzér Társulat sorsolással történő hónap első pénteki titokseréje (2011)

6. Zetelaki férfi Élő Rózsafüzér Társulat sorsolással történő hónap első vasárnapi titokseréje (2011)